

**BỘ NÔNG NGHIỆP VÀ PHÁT TRIỂN NÔNG THÔN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC THỦY LỢI
PHÂN HIỆU**

ĐỀ TÀI

**NGHIÊN CỨU CÁC NGUYÊN NHÂN GÂY SẠT LỎ VÀ ĐỀ XUẤT CÁC
GIẢI PHÁP BẢO VỆ BỜ KHU VỰC HỒ BÀU TRẮNG**

Mã số:

**BÁO CÁO CHUYÊN ĐỀ
HOẠT ĐỘNG DU LỊCH KHU VỰC BÀU TRẮNG**

Chủ nhiệm đề tài	:	TS. Lê Ngọc Thanh
Chủ nhiệm chuyên đề	:	ThS. Phan Thị Thanh Thảo
Các thành viên thực hiện	:	KS. Nguyễn Phi Hùng

Tp. Hồ Chí Minh, tháng 08/2024

UBND TỈNH BÌNH THUẬN
SỞ KHOA HỌC VÀ CÔNG NGHỆ

TRƯỜNG ĐẠI HỌC THỦY LỢI
PHÂN HIỆU

BÁO CÁO
HOẠT ĐỘNG DU LỊCH KHU VỰC BÀU TRẮNG
NGHIÊN CỨU CÁC NGUYÊN NHÂN GÂY SẠT LỎ
VÀ ĐỀ XUẤT CÁC GIẢI PHÁP BẢO VỆ BỜ
KHU VỰC HỒ BÀU TRẮNG

Mã số: DT-02-06-2023

CHỦ NHIỆM ĐỀ TÀI

TS. Lê Ngọc Thanh

PHÓ GIÁM ĐỐC
PGS.TS. Nguyễn Đăng Cảnh

SỞ KHOA HỌC VÀ CÔNG NGHỆ

Nguyễn Hoài Trung

TP. Hồ Chí Minh, 7/2024

ĐỀ TÀI “NGHIÊN CỨU XÁC ĐỊNH CÁC NGUYÊN NHÂN GÂY SẠT LỎ BỜ KHU VỰC HỒ BÀU TRẮNG VÀ ĐỀ XUẤT CÁC GIẢI PHÁP BẢO VỆ PHÙ HỢP”

*** CHUYÊN ĐỀ: HOẠT ĐỘNG DU LỊCH KHU VỰC BÀU TRẮNG**

1. Vị trí địa lý của Bàu Trắng

Bàu Trắng thuộc thôn Hồng Lâm, xã Hòa Thắng nằm về phía Nam của huyện Bắc Bình, phía Bắc giáp thị trấn Lương Sơn và xã Hồng Thái, phía Tây giáp xã Hồng Phong, phía Nam giáp Biển Đông; phía Đông giáp xã Hòa Phú (huyện Tuy Phong). Với bờ biển dài 23km, dọc theo chiều dài bờ biển có nhiều bãi biển đẹp như: Bãi Đầm Đen, bãi Sầm Trắng, Bãi Ốc, Bãi Sép, Bãi Chùa, bãi Vũng Môn. Với những điều kiện lợi thế về vị trí địa lý, sở hữu nhiều cảnh đẹp tự nhiên quyến rũ được thiên nhiên ban tặng, do đó xã Hòa Thắng nói chung và Bàu Trắng nói riêng có tiềm năng rất lớn để khai thác, phát triển du lịch sinh thái, khám phá và nghỉ dưỡng.

Bàu Trắng gồm hai hồ nước ngọt lớn được ngăn đôi bởi một dải cát tự nhiên, chia thành hai phần gọi là Tiểu Hồ và Đại Hồ; Tiểu Hồ được gọi là Bàu Ông và Đại Hồ được gọi là Bàu Bà. Sở dĩ có tên gọi như vậy là dựa theo truyền thuyết vào thời Trịnh - Nguyễn phân tranh, chúa Nguyễn Hoàng trong quá trình khai hoang đã đưa dân đến đây sinh sống. Lúc bấy giờ do vùng đất này còn hoang sơ chưa có nguồn nước nên Chúa Nguyễn đã chia dân ra làm hai nhóm đàn ông và đàn bà thi đua nhau xem nhóm nào đào tìm được nguồn nước ngọt trước. Kết quả sau cùng nhóm đàn bà đã tìm ra nguồn nước ngọt trước. Thay vì gọi là Hồ Ông và Hồ Bà, nhưng theo tiếng địa phương quen gọi “hồ” là “bàu”, vì thế từ trước đến nay người dân địa phương thường gọi là Bàu Ông và Bàu Bà.

Bàu Trắng còn có những tên gọi khác như: Bãi Ba Động - tên gọi này gọi do người Pháp đặt và đưa vào bản đồ vào năm 1924 (vì nơi đây có ba đồi cát lớn nằm gần bàu, người dân địa phương quen gọi “đồi” cát là “động” cát). Ngoài ra, người dân địa phương còn gọi là Bàu Sen vì trên mặt hồ quanh năm phủ đầy hoa sen.

2. Địa điểm phân bố và đường đi đến di tích

2.1. Địa điểm phân bố:

Thắng cảnh Bàu Trắng xưa kia thuộc làng Bình Nhơn, huyện Hòa Đa, tỉnh Bình Thuận. Trong kháng chiến chống Pháp và Mỹ, ở nhiều điểm thời gian khác nhau Bàu Trắng là đơn vị hành chính của huyện căn cứ Lê Hồng Phong (huyện Lê Hồng Phong được thành lập và giải thể nhiều lần từ năm 1950 đến 1974). Từ năm 1975 đến nay, Bàu Trắng thuộc thôn Hồng Lâm, xã Hòa Thắng, huyện Bắc Bình, tỉnh Bình Thuận. Thắng cảnh Bàu Trắng nằm trải dài theo hướng từ Tây Bắc sang Đông Nam, chia thành hai khu vực gọi là Bàu Ông và Bàu Bà. Thắng cảnh phân bố trên hệ tọa độ VN-2000 khu vực Bình Thuận:

- Trung tâm khu vực Bàu Ông có tọa độ: X: 1225220, Y: 0488426
- Trung tâm khu vực Bàu Bà có tọa độ: X: 1223730, Y: 0490430.

2.2. Đường đi đến di tích:

Thắng cảnh Bàu Trắng nằm ở vị trí cách trung tâm thành phố Phan Thiết 48,5km về hướng Đông Bắc, cách UBND huyện Bắc Bình 30,7 km về hướng Tây Nam và cách UBND xã Hòa Thắng 6,3 km về hướng Đông Bắc. Có thể đi đến thắng cảnh bằng nhiều tuyến đường bộ khác nhau. Tuy nhiên, tuyến đường thuận tiện nhất là du khách theo Quốc lộ 1A từ phía Bắc vào hoặc từ phía Nam ra, đến thị trấn Lương Sơn, huyện Bắc Bình cách thành phố Phan Thiết 48,8 km về hướng Đông Bắc, từ đây theo con đường ĐT716 khoảng 20km về hướng Nam là đến thắng cảnh Bàu Trắng.

Ngoài ra, với hệ thống giao thông đường bộ kết nối nhiều tuyến đường, nhiều điểm du lịch ở Bình Thuận hiện nay nên có thể đến Thắng cảnh Bàu Trắng bằng nhiều con đường từ nhiều hướng khác nhau. Từ trung tâm thành phố Phan Thiết đi theo tuyến đường du lịch ra Khu du lịch Hàm Tiến - Mũi Né, tiếp tục theo tuyến đường ĐT 706 về hướng Bắc với tổng chiều dài 48,5 km là đến thắng cảnh Bàu Trắng. Du khách đi từ phía Bắc vào, đến ngã tư Liên Hương trên Quốc lộ 1A thuộc địa bàn huyện Tuy Phong, rẽ trái khoảng 10 km là đến chùa Cổ Thạch - một thắng cảnh nổi tiếng của tỉnh Bình Thuận. Từ đây, theo đường biển đi về phía Nam khoảng 40,8 km là đến thắng cảnh Bàu Trắng. Trên 02 tuyến đường này, du khách sẽ được chiêm ngưỡng cảnh những đồi cát mênh mông nhấp nhô, uốn lượn; biển cả sóng vỗ rì rào, tạo nên khung cảnh đẹp đầy thơ mộng, lý thú và mang đặc trưng riêng vốn có của vùng đất này.

3. Sự kiện, nhân vật lịch sử và đặc điểm của di tích

a. Đặc điểm tự nhiên

- Đặc điểm khí hậu:

Thắng cảnh Bàu Trắng nằm trong khu vực khí hậu nhiệt đới gió mùa, với điều kiện bức xạ dồi dào, có nền nhiệt độ cao quanh năm nên khí hậu khô hạn, nhiệt độ trung bình trong năm 27°C , mỗi năm có hai mùa: Mùa mưa từ tháng 5 đến tháng 10, mùa khô từ tháng 11 đến tháng 4 năm sau. Lượng mưa nơi đây rất thấp, chỉ đạt trung bình năm khoảng 700 - 800mm, trong những năm gần đây chỉ khoảng từ 400 - 500mm. Mùa khô ở đây trùng với gió mùa Đông Bắc. Bàu Trắng là khu vực chịu ảnh hưởng của gió mùa Đông Bắc và Tây Nam, có các dạng địa hình đồi cát, dụn cát và mô cát hình thành bởi gió. Gió mùa Đông Bắc hoạt động từ tháng 11 đến tháng 4 năm sau. Hướng gió chủ yếu thịnh hành nhiều nơi là Đông Bắc và Đông, vận tốc gió trung bình $V_{tb} = 4,7\text{m/s}$. Gió mùa Tây Nam từ tháng 5 - 10 với hướng thịnh hành là Tây và Tây Nam, vận tốc gió trung bình $V_{tb} = 2,4\text{m/s}$. Dưới tác động của gió mùa dẫn đến các cồn cát trẻ dịch chuyển không những lấp dần lên các cồn cát cũ mới hình thành, phủ lên các bậc địa hình khác có tuổi cổ hơn, vùi lấp thảm thực vật mà còn lấn ra bờ Bàu Trắng làm nông đáy bàu theo thời gian.

- Địa chất, địa mạo:

Sự hình thành Bàu Trắng nằm trong hoạt động biển tiến, biển thoái cực Nam Trung bộ - Đông Nam bộ, chịu những tác động địa chất trong các hoạt động

kiến tạo nâng cao, hạ thấp lớp vỏ trái đất, các hoạt động trầm tích lấp đầy các bồn trũng và các hoạt động xâm nhập phun trào của đá gốc. Tham gia cấu tạo móng và địa tầng có mặt các thành tạo đá gốc và trầm tích bỏ rời có tuổi từ Mezozoi đến Đệ Tứ. Các thành tạo trầm tích Kainozoi có tuổi từ Neogen đến Đệ Tứ chiếm diện tích chủ yếu, với sự đa dạng về nguồn gốc được lấp đầy các cấu trúc sụt võng để thành tạo nên địa hình Bàu Trắng ngày nay.

Cồn cát quanh Bàu Trắng có nguồn gốc và quá trình hình thành phức tạp, diễn ra trong thời gian dài, trên một không gian rộng; quá trình tiến hóa thành hệ cát gắn với sự dao động của mực nước biển trong kỷ “Đệ Tứ”. Cồn cát ven biển ở đây là một dạng cấu trúc tự nhiên bảo vệ vùng nội địa bên trong bằng cách hấp thụ năng lượng của thủy triều, sóng và gió; cát có nguồn gốc tại chỗ do sông và các dòng chảy lục địa đổ ra biển với một năng lượng lớn trong điều kiện mưa lũ liên tục. Cơ chế thành tạo cồn cát theo kiểu hình thành đê cát cộng sinh với trầm tích lấp đầy dần vụng biển bên trong mỗi chu kỳ biển tiến, thoái. Tập hợp các tập cát sau 5 chu kỳ biển tiến, thoái tạo nên tầng cát hiện nay. Thành tạo cát ở Hòa Thắng (trong đó có Bàu Trắng) và Mũi Né là một hiện tượng độc đáo ở Việt Nam, chúng được hình thành trong môi trường biển có hoạt động của sóng và gió mạnh.

- Hệ sinh vật thủy sinh:

Sự kết hợp của môi trường, khí hậu, địa chất, địa mạo nơi đây đã tạo cho Bàu Trắng trở thành khu vực đa dạng sinh học. Loại thực vật chủ yếu ở hai bàu là sen, bèo cái, rong đuôi chồn. Hệ sinh vật trong bàu nước chủ yếu là các loại cá nước ngọt như: cá rô, cá lóc, cá trê, cá trắm cỏ...

b. Đặc điểm về lịch sử, văn hóa

Xưa kia xung quanh khu vực Bàu Trắng thuộc làng Bình Nhơn, tổng Vĩnh An, huyện Hòa Đa, phủ Hàm Thuận có nhiều làng mạc của người Chăm sinh sống. Do nhu cầu tín ngưỡng, tôn giáo nên người Chăm đã xây dựng đền thờ nữ thần Mẹ Xứ Sở (Po Ina Nagar) để làm chỗ dựa tinh thần. Theo dòng thời gian, do sự tác động của yếu tố lịch sử nên người Chăm đã rời làng đi nơi khác sinh sống. Thực hiện chính sách di dân vào phương Nam lập nghiệp của chúa Nguyễn, khoảng đầu thế kỷ XVIII các nhóm cư dân người Việt (Kinh) từ các tỉnh phía Bắc và Trung Trung bộ đã đến vùng đất này tiếp quản, khai phá tạo lập cuộc sống. Người Việt khi đến định cư trên vùng đất này đã tiếp quản đền thờ Po Inu Nugar của người Chăm và Việt hóa tín ngưỡng bản địa của người Chăm thành đền thờ Thiên Y A Na và thờ cúng theo phong tục của mình. Ngôi đền thờ Thiên Y A Na (còn được gọi là đền thờ Bà Chúa Động) nổi tiếng linh thiêng nằm bên bờ Bàu Bà gắn với nhiều sự tích mang yếu tố tâm linh huyền bí.

Truyền thuyết dân gian lưu truyền trong người dân địa phương về sự hình thành Bàu Ông và Bàu Bà kể rằng: Vào thời chúa Nguyễn Hoàng trong quá trình khai hoang đã đưa cư dân các tỉnh miền Trung đến đây sinh sống, do lúc bấy giờ chưa có nguồn nước để sinh hoạt và sản xuất phục vụ đời sống nên mọi người đã thống nhất chia dân ra làm hai nhóm (một nhóm nam và một nhóm nữ) thi nhau đào tìm nguồn nước ngọt. Nhóm nam đào tìm nguồn nước ở làng trên, nhóm nữ đi tìm nguồn nước ở làng dưới. Nhóm nam cậy mình khỏe mạnh nên lơ là trong việc

tranh tìm nguồn nước, thường xuyên qua nhóm nữ để tán tỉnh, phụ đào giúp các cô. Nhóm nữ quen tính chịu thương, chịu khó lại có sự giúp sức của các chàng trai nên đã sớm tìm ra nguồn nước và tích cực đào ao chứa nước. Còn các chàng trai do chủ quan, lơ là nên việc phát hiện ra nguồn nước chậm trễ hơn các cô gái. Khi các chàng trai phát hiện ra nguồn nước thì đã muộn và việc đào ao bị chậm trễ không theo kịp nhóm phụ nữ. Do đó, kết quả sau cùng ao chứa nước của nhóm nữ rộng lớn hơn ao chứa nước của nhóm nam; ao chứa nước của nhóm nữ về sau được gọi là Bàu Bà, còn ao chứa nước của nhóm nam được gọi là Bàu Ông. Đó cũng là nguyên do mà Bàu Ông ngày nay nhỏ hơn Bàu Bà.

Theo sách Đại Nam nhất thống chí dưới triều Nguyễn ghi lại: “*Hồ Trắng có hai hồ, hồ trên và hồ dưới, ở phía Tây Nam huyện Hòa Đa, phía Tây Ba Động. Hồ trên chu vi 8 dặm linh, hồ dưới chu vi 22 dặm linh, nước trong ngọt bốn mùa không tăng không giảm. Phía Tây Bắc là động cát, phía Tây Nam là chân rừng trên bờ có đền thần Chúa Động. Tương truyền năm Tân Dậu có người phu trạm tên Thư đệ công văn bị cọp bắt, mấy ngày sau trong hồ có con cọp chết đuối, chính là con cọp bắt Thư hôm trước. Lại có người lái trâu tên là Phú đuổi trâu qua đền, trên hồ thất lễ, bỗng trong đàn trâu có một con chạy xuống hồ từ từ chìm xuống, chốc lát nổi lên mặt nước kinh dị như thế đấy. Lại ở phía Nam có áo thuyền đá, có phiến đá lớn hình như cái thuyền*”.

Trải qua thời gian, do sự hủy hoại của môi trường tự nhiên và bom đạn chiến tranh tàn phá nên đền thờ Thiên Y A Na đã bị sụp đổ trong kháng chiến chống Pháp, hiện nay chỉ còn lại nền móng và một số mảng tường rêu phong cổ kính. Năm 1975 để đáp ứng nhu cầu sinh hoạt văn hóa tâm linh, người dân địa phương đã xây dựng lại ngôi đền mới trong khu dân cư ở vị trí cách đền thờ cũ khoảng 500m về phía Tây.

Trong hai cuộc kháng chiến chống Pháp và Mỹ, Bàu Trắng nằm trong vùng căn cứ kháng chiến cách mạng Khu Lê Hồng Phong. Năm 1950 trước yêu cầu của cuộc kháng chiến chống Pháp, căn cứ cách mạng Khu Lê Hồng Phong được hình thành. Tận dụng ưu thế của địa hình rừng núi hiểm trở, cây rừng chằng chịt cho quân và dân ta trú ẩn, hoạt động cách mạng tại Khu Lê Hồng Phong đã đóng vai trò quan trọng đưa cuộc kháng chiến chống Pháp và Mỹ đi đến thắng lợi hoàn toàn. Đặc biệt, Bàu Trắng từ trước đến nay quanh năm luôn đầy ắp nước và chưa bao giờ cạn nên đã từng là nơi cung cấp nguồn nước ngọt quan trọng phục vụ cho quân và dân ta tại Khu Lê Hồng Phong trong hai cuộc kháng chiến đã qua. Chính vì lẽ đó, Bàu Trắng đã từng trở thành điểm tranh chấp quyết liệt giữa ta và địch. Biết Bàu Trắng là nơi cung cấp nước sinh hoạt duy nhất cho quân và dân ta, nên địch đã thường xuyên bố trí lực lượng mai phục và đã diễn ra nhiều trận đánh giữa ta và địch. Nhiều chiến sỹ cách mạng và đồng bào đã anh dũng chiến đấu và ngã xuống tại nơi đây. Trong kháng chiến chống Mỹ, quân ta đã bắn rơi nhiều máy bay tuần tra của địch tại khu vực Bàu Trắng. Tháng 9/1993, trong khi đánh cá trên Bàu Trắng, người dân địa phương đã phát hiện và trục vớt được xác chiếc máy bay AD-6 cùng với 4 khẩu pháo 20mm gắn trên máy bay; Bảo tàng Bình Thuận kịp thời thu hồi đưa về phục vụ công tác nghiên cứu, trưng bày.

4. Khảo tả di tích

Bàu Trắng thực ra là hồ nước ngọt, người miền Trung thường gọi là bàu. Theo các nhà khoa học, để hình thành những bàu này nguyên trước đây là các lạch trũng thoát triều, đầm phá ven biển sau bị các cồn cát chặn lại ở phía ngoài khiến cho chúng không thông được với biển. Các lạch trũng này sau hàng triệu năm bị thoái hóa và được lấp đầy bởi vật liệu do hoạt động của biển, tạo nên bề mặt tích tụ biển - đầm phá như ngày nay. Ở Bàu Ông, Bàu Bà và Trảng Trong không có dòng chảy lưu thông trực tiếp với nhau. Từ Bàu Bà và các trũng nhỏ nguồn nước ngọt thấm ngầm qua các đụn cát ra phía biển, khi còn cách khoảng 600m nước xuất lộ, tạo dòng suối nước ngọt đổ ra biển tại cửa Vũng Môn.

Quần thể thắng cảnh Bàu Trắng bao gồm hai hồ nước (Bàu Ông, Bàu Bà), đồi cát (đồi Trinh Nữ) nằm ở phía Đông Bắc của Bàu Bà và hệ sinh thái rừng bao quanh hai bàu nước. Địa hình Bàu Trắng chạy dọc theo hướng Tây Bắc sang Đông Nam với chiều dài hơn 5,6km.

Vẻ đẹp của Bàu Trắng thật là đầy cảm xúc, có lẽ bài thơ “*Bạch Hồ nhân hành*” và “*Quá Bình Nhơn sa mạc*” của cụ Nguyễn Thông cũng chưa thể tả hết nét đẹp nơi đây và ngôn ngữ có khi cũng âu đành bất lực trước tuyệt tác vẻ đẹp thiên nhiên có một không hai này. Đứng từ trên đồi cát nhìn xuống, mặt nước Bàu Trắng trong xanh tựa gương dịu mát, óng ánh rợp sắc sen hồng trông rất thơ mộng, tràn đầy sức sống và giúp xua bớt cái nóng bỏng của vùng tiểu sa mạc; điểm nổi bật là xung quanh bờ bàu nước có rất nhiều sen hồng điểm tô cho mặt hồ trong xanh phẳng lặng thêm phần rực rỡ. Giữa cái nắng chói chang, đồi cát mềm mại, mịn màng quanh bàu nước hiện lên với vẻ đẹp mông lung, ảo diệu; những triền cát, đụn cát mênh mông trải dài uốn lượn lên xuống mang muôn hình, vạn trạng, có hình dáng khác nhau thay đổi theo mỗi ngày, mỗi giờ do tác động của sức gió tạo nên những diện mạo, sắc thái mới độc nhất vô nhị mà khó có thể bắt gặp lại. Trên các triền cát, đụn cát chỗ thì bắt gặp những vân cát lẫn tẩn như những gợn sóng biển xô bờ, chỗ thì nhấp nhô những đụn cát mô phỏng hình dáng ngọn đồi, quả núi; sự kỳ thú không chỉ đến từ dáng vẻ bên ngoài mà còn qua màu sắc độc đáo của cát trắng, vàng, đỏ, đen... hoàn toàn tự nhiên để tạo ra nhiều bức tranh cát và các gam màu độc đáo, đó là những hạt cát óng ả đượm màu khi nắng lên và chuyển sang màu khác khi trời mưa. Vào những ngày nắng, những tia nắng đầu tiên bắt gặp tại Bàu Trắng thật thanh tao, tươi, trong; đến trưa nắng không kém phần bỏng rát, chói chang và khô hanh theo gió. Nắng mang theo hương của sen, hương cỏ cây, hương của cát, hương mặn của biển... hòa vào làn nước ngọt mát dịu của Bàu Trắng và hòa cùng với gió tạo thành một thứ mùi dân dã, mộc mạc đặc trưng của vùng đất nơi đây.

Tổng thể thắng cảnh Bàu Trắng được các ngành chức năng của tỉnh và địa phương thông nhất khoanh vùng bảo vệ với tổng diện tích 371,88ha. Trong đó Khu vực I: diện tích 285,91ha; khu vực II: diện tích 85,97ha. Dưới đây là nội dung khảo tả hiện trạng của Bàu Ông, Bàu Bà, đồi Trinh Nữ và phế tích đền thờ Bà Chúa Động.

4.1. Bàu Ông và Bàu Bà

Bàu Ông và Bàu Bà nằm trải dài từ Tây Bắc sang Đông Nam, với chiều dài hơn 5km, tổng diện tích mặt nước hơn 154,7ha; lưu lượng nước của hai bàu hơn 12 triệu m³. Bàu Ông có diện tích mặt nước khoảng 47,9ha, chiều dài hơn 2,3km, nơi rộng nhất khoảng hơn 300m, nơi hẹp nhất khoảng 60m. Bàu Bà có diện tích mặt nước khoảng 106,9ha, chiều dài hơn 2,7km, nơi rộng nhất khoảng hơn 600m, nơi hẹp nhất khoảng 200m.

- Về địa hình địa mạo:

Cả Bàu Ông và Bàu Bà đều có chiều sâu lớn, đáy hồ dốc, dạng kéo dài theo hướng Đông Bắc - Tây Nam, với bề ngang nhìn chung khá hẹp so với bề dài. Đặc biệt, chúng nằm thẳng hàng theo một đường thẳng hướng ra biển. Địa hình đáy bàu cao hơn ở phần đầu bàu và thoải dần về phía cuối đuôi bàu.

Theo số liệu đo đạc của Viện Khoa học Thủy lợi Miền Nam:

Địa hình đáy Bàu Ông: Lòng hồ phía đầu bàu thắt hẹp khoảng 50 - 60m, ở đoạn giữa rộng trung bình 70 - 90m và sau đó mở rộng dần về phía đuôi bàu, nơi rộng nhất đến 170m.

Địa hình đáy Bàu Bà: Lòng hồ đầu bàu thắt hẹp khoảng 100m, rộng trung bình 150 - 170m ở đoạn giữa và sau đó mở rộng ở phía đuôi bàu, nơi rộng nhất lên đến 300m.

- Diện tích Bàu Ông và Bàu Bà qua các thời kỳ:

Khu vực	Diện tích mặt nước			
	Năm 1981	Năm 2000	Năm 2006	Hiện nay
Bàu Ông	30,4ha	41,3 ha	41,8 ha	47,8 ha
Bàu Bà	84,4ha	92,8 ha	94,1 ha	107 ha

Như vậy, diện tích mặt nước của 02 Bàu đang có khuynh hướng ngày càng mở rộng ra. Lòng hồ phần lớn mở rộng về phía bên bờ phải, nơi tập trung cát bề mặt thấp đang canh tác hoa màu. Nguyên nhân chính là do sự di chuyển của các cồn cát ở phía bên trái 2 bàu đã đẩy một lượng rất lớn cát vùi lấp xuống đáy hồ.

- Độ sâu Bàu Trắng qua các thời kỳ:

Theo tài liệu hồi cứu, năm 1949 độ sâu trung bình của bàu là 45 - 47m.

Bản đồ do Phân Cục Địa dư Đà Lạt ấn hành tháng 4/1967, độ sâu trung bình 2 bàu là 30m.

Năm 2006, Viện Khoa học Thủy lợi Miền Nam đã đo bằng máy hồi âm với kết quả như sau:

Tại Bàu Ông: Nơi sâu nhất là 14,5m ở vị trí cuối bàu, nơi nông nhất là 5 - 6m ở đầu bàu, độ sâu phổ biến 8 - 13m ở đoạn giữa bàu.

Bàu Bà: Nơi sâu nhất 22,5m ở vị trí gần cuối bàu hướng ra biển, nơi nông nhất 12 - 15m ở đầu bàu, độ sâu phổ biến 20 - 21m ở đoạn giữa bàu.

Như vậy, tính từ năm 1949 đến năm 2006, độ sâu đáy Bàu Ông giảm 30,5 - 32,5m, Bàu Bà giảm 22,5 - 24,5m.

- Dung tích nước Bàu trắng:

Theo kết quả đo của Viện Khoa học Thủy lợi Miền Nam thì Bàu Ông có dung tích $2.626.000\text{m}^3$; Bàu Bà có dung tích $9.506.000\text{m}^3$; Tổng dung tích cả 2 bàu là $12.132.000\text{m}^3$. Tổng dung tích cả 2 bàu vào mùa mưa là $12.487.000\text{m}^3$, mùa khô là $12.073.000\text{m}^3$.

- Hệ sinh vật thủy sinh:

Thực vật: Chủ yếu là rong đuôi chồn, sen, bèo cái và một số loại cỏ mọc ven bờ. Rong đuôi chồn phát triển rất mạnh trong những năm gần đây, nhất là khu vực Bàu Ông. Bên cạnh đó còn có nhiều loại tảo lam gây hại cho môi trường nước (bắt nguồn từ nguồn nước sinh hoạt của dân cư sống ven bàu).

Động vật: Các loại cá nước ngọt trong hai bàu khá phong phú về số lượng như: cá lóc, cá trê, cá bống và tôm cua... Năm 1990, huyện Bắc Bình đầu tư thả một số lượng lớn cá trắm cỏ, cá rô phi, cá mè ở hai bàu, đặc biệt là Bàu Ông. Theo lời kể của các cụ cao niên trong kháng chiến chống Mỹ ở Bàu Bà còn xuất hiện cả cá sấu, nhưng con cá sấu cuối cùng đã bị đánh bắt từ trước năm 1975.

4.2. Đồi Trinh nữ

Trong số những đồi cát ở Bàu Trắng, nổi bật và nổi tiếng đẹp nhất là đồi cát “Trinh Nữ” nằm về phía Đông Bắc của Bàu Bà, đồi Trinh Nữ được xem là một tuyệt tác được thiên nhiên ban tặng đã tô điểm cho Bàu Trắng thêm nét đẹp hùng vĩ, nên thơ. Đồi Trinh Nữ có tổng diện tích hơn 86ha, với 3 động cát cao chạy dài từ Tây Bắc sang Đông Nam. Cát ở đây thuộc loại cát xám trắng và vàng nhạt, trên lớp mặt có xen lẫn ít đất cát đen (chứa hàm lượng titan thấp). Địa hình đặc trưng gồm các cồn cát trẻ được hình thành từ hàng chục ngàn năm, với độ cao từ 70 - 150m. Các đồi cát chịu tác động của gió và quá trình xâm thực đã tạo nên những hố trứng kiểu lòng chảo hoặc kéo dài, bao quanh chúng là các sườn rửa trôi có độ dốc 5 - 15°.

Ngày trước nơi đây còn được gọi là Dốc Cầu, vì có thời gian gió làm cho cát bay tạo thành hình dạng những bậc thang trải dài. Năm 1998 Công ty du lịch Lửa Việt đến đây, trước cảnh trời nước man mác, đồi cát trùng điệp họ đã đặt tên là đồi Trinh Nữ. Sở dĩ họ gọi như thế vì cho rằng làn cát trắng mịn như làn da người thiếu nữ. Hình dáng, vẻ đẹp của đồi cát này có được là nhờ gió, thực tế vào mùa gió Nam cát nơi đây tạo thành những đụn cát với hình dạng bán thân của người thiếu nữ, gồm có 2 đụn cát nổi lên được ví như 2 bầu ngực người con gái, một đụn là đầu có các rễ cây nổi trên cát là tóc; còn vào mùa gió bắc, nhìn từ xa đồi Trinh Nữ mang dáng vẻ của một thiếu nữ trong tư thế nằm nghiêng và đang duỗi đôi chân trần mềm mại.

Trong những năm gần đây, rất đông du khách trong và ngoài nước đến đồi Trinh Nữ để trải nghiệm cảm giác rất thú vị khi đi bằng xe ô tô, mô tô địa hình trên cát và trượt cát bằng ván trượt.

4.3. Phế tích đền thờ Bà Chúa Động

Ngoài vẻ đẹp thiên nhiên vốn có, Thắng cảnh Bàu Trắng còn gắn liền với ngôi đền thờ Thiên Y A Na nổi tiếng linh thiêng nằm cách bờ Bàu Bà về phía Tây Nam khoảng 180m. Trước thế kỷ XVIII, xung quanh Bàu Trắng có nhiều làng mạc của người Chăm sinh sống, quá trình cư trú họ đã tạo lập thiết chế tín ngưỡng thờ nữ thần Po Ina Nagar làm chỗ dựa tinh thần. Do nhiều yếu tố của lịch sử, người Chăm đã dời làng đi nơi khác. Năm 2001, Bảo tàng Bình Thuận sưu tầm được tượng thần Avalokitesvara bằng đá ở khu vực này có niên đại từ thế kỷ VII (rất có thể pho tượng trước đây được thờ ở đền thờ này).

Khoảng đầu thế kỷ XVIII, các nhóm cư dân người Việt ở các tỉnh Bắc Trung bộ và vùng “Ngũ Quảng” đến vùng đất này khai phá đất đai tạo lập làng mạc và tiếp quản đền thờ của người Chăm, sau đó Việt hóa tín ngưỡng bản địa thành Thiên Y A Na, thờ cúng theo phong tục của người Việt. Ngôi đền thờ Thiên Y A Na (sở cũ gọi là đền Thần Bạch Hồ hay đền thờ Thần Chúa Động), nổi tiếng linh thiêng gắn với nhiều sự tích về thế giới tâm linh huyền bí. Trong kháng chiến chống Pháp, nơi đây là địa điểm nuôi giấu cán bộ, chiến sĩ và cũng là nơi cung cấp lương thực, thực phẩm cho Khu căn cứ địa cách mạng Lê Hồng Phong. Biết được việc này thực dân Pháp đã triệt hạ ngôi đền và hiện chỉ còn lại phế tích. Hiện trạng còn nền móng của Chính điện và nhà Tiền hiền, hướng chính nhìn về phía Đông Bắc.

Chính điện: Hiện trạng Chính điện còn 3 mảng tường ở hai bên và phía sau, mặt tiền đã sụp đổ hoàn toàn. Hiện trạng tường cao từ 1,5 - 1,9m, độ dày từ 30 - 35cm. Kích thước chính điện bề ngang 10m, bề dọc 5,4m. Tường được xây bằng gạch và đá liên kết bằng vôi vữa.

Nhà tiền hiền: Nằm về phía bên tả cách Chính điện 8m. Ngôi nhà đã sụp đổ gần như hoàn toàn hiện chỉ còn dấu vết của phần nền móng nằm sát mặt đất, mặt trước còn dấu vết 2 trụ đỡ hình chữ nhật được xây bằng gạch, đá liên kết bằng vôi vữa, khoảng cách giữa hai trụ là 5,5m. Hiện trạng trụ thứ nhất cao 1,25m, bề ngang 40cm, dọc 50cm. Hiện trạng trụ thứ hai đã sụp đổ, chỉ còn lại phần đế cao 10cm.

6. Giá trị lịch sử, văn hóa, khoa học và thẩm mỹ của di tích

- Giá trị về khoa học, lịch sử, văn hóa

Bàu Trắng với lịch sử kiến tạo địa chất và địa mạo lâu dài, phức tạp, có thành phần các loại đất cát đa dạng và cấu trúc địa chất độc đáo. Sự kết hợp của môi trường, khí hậu, địa chất, địa mạo đã tạo cho nơi đây trở thành khu vực ôc đảo với sự đa dạng sinh học. Do đó, Bàu Trắng và các cồn cát, cảnh quan xung quanh chứa đựng những giá trị khoa học, lịch sử quan trọng trong việc nghiên cứu về quá trình hình thành vỏ trái đất ở hàng triệu năm về trước; cũng như nghiên cứu về các loại giống cá nước ngọt và hệ thực vật thủy sinh nơi đây.

Trước khi có sự hiện diện của người Việt, xung quanh Bàu Trắng là vùng đất sinh sống lâu đời của người Chăm. Hiện vật được tìm thấy tại khu vực sinh sống của người Chăm là tượng thần Avalokitesvara có niên đại từ thế kỷ VII (hiện đang trưng bày tại Bảo tàng Bình Thuận). Khi người Việt đến khai phá tiếp quản

nơi này họ đã tiếp nhận và Việt hóa tín ngưỡng bản địa để thờ cúng theo tập tục riêng của mình. Qua đó cho thấy vùng đất này chứa đựng những giá trị về lịch sử quá trình giao lưu, tiếp biến, tích hợp văn hóa giữa hai cộng đồng dân tộc Việt - Chăm diễn ra tương đối đậm nét trong lịch sử.

Bàu Trắng gắn liền với Khu Căn cứ cách mạng Lê Hồng Phong trong hai cuộc kháng chiến chống Pháp và Mỹ, nơi ghi dấu những năm tháng hoạt động chiến đấu gian khổ, những hy sinh thầm lặng nhưng rất đỗi hào hùng, tự hào của quân và dân Bình Thuận. Ngày nay, địa danh này trở thành nơi về nguồn giáo dục truyền thống đấu tranh cách mạng, lòng yêu quê hương đất nước cho thế hệ trẻ noi gương và tiếp bước trang sử vàng của các thế hệ cha anh đi trước.

- Giá trị về thẩm mỹ, nghệ thuật

Cảnh quan thiên nhiên Bàu Trắng mang vẻ đẹp độc đáo với sự kết hợp của hai bầu nước trong xanh trải dài, bao quanh bởi đồi cát trắng tinh khôi kiến tạo tạo hình ảnh sống động, biến đổi qua từng khoảnh khắc thời gian khiến du khách cảm thấy ngỡ ngàng mỗi khi đến đây. Nơi đây được ví như “ốc đảo xanh giữa sa mạc” với vẻ đẹp hoang sơ chỉ có riêng ở Bình Thuận và đem đến sức hấp dẫn kỳ lạ mê hoặc lòng người. Giữa sa mạc cát nóng bỏng với bầu nước trong xanh chói chang nắng càng làm nổi bật vẻ đẹp kỳ vĩ của vùng đất đầy nắng và gió, những đồi cát trùng điệp nối nhau như không có điểm dừng, nhiều đường cong uốn lượn đến mức ai đặt chân đến cũng phải trầm trồ khen ngợi. Chính cái hoang dã, mộc mạc, bình yên ấy mà cảnh quan Bàu Trắng như có nguồn ma lực thu hút những người say mê cái đẹp, yêu thiên nhiên về với nơi đây tìm cảm hứng vô tận cho sự thăng hoa trong sáng tác nghệ thuật (thơ ca, nhiếp ảnh, hội họa...).

- Giá trị về du lịch

Bàu Trắng cách khu trung tâm du lịch quốc gia Mũi Né khoảng 30km về phía Đông Bắc theo con đường uốn cong dọc bờ biển với địa hình và phong cảnh thiên nhiên một bên là biển, một bên là rừng ngập nhô cây bụi thấp với những đồi cát nối nhau tuyệt đẹp. Đến đây, du khách hòa mình vào các trò chơi trượt cát, cưỡi đà điểu, câu cá, đặc biệt trải nghiệm với xe địa hình chinh phục những đồi cát đưa lại cảm giác như lướt băng trên những triền cát để chinh phục đồi cát này sang đồi cát khác; hay đắm mình trong hương sen thơm ngát trên những chiếc thuyền độc mộc lênh đênh trên mặt hồ để tìm cảm giác thư thái giữa khung cảnh thiên nhiên thanh bình để cảm nhận hết vẻ đẹp huyền bí của sa mạc và ốc đảo.

Với vẻ đẹp hoang sơ đầy sức lôi cuốn của cảnh quan thiên nhiên, Bàu Trắng trở thành điểm đến có sức hút rất đông lượng khách du lịch trong và ngoài nước, đưa danh hiệu Bàu Trắng lọt top: Top 100 điểm đến ấn tượng Việt Nam 2013; Điểm đến được ưa thích Asean do Bộ Văn hoá, Thể thao và Du lịch trao tặng năm 2014; Top 100 điểm du lịch được yêu thích khu vực phía Nam năm 2016.

Lượng khách du lịch đến với Bàu Trắng không ngừng tăng lên. Theo số liệu thống kê của Ban Quản lý điểm du lịch thắng cảnh Bàu Trắng: Năm 2011 tổng lượng khách trong nước và quốc tế là 95.000 lượt khách và đến năm 2018 có 185.000 lượt khách. Trên đà phát triển của du lịch Bình Thuận cùng với Mũi Né

thì Bàu Trắng với nhiều dự án của các công ty du lịch được hình thành như: Công ty TNHH TM - DV Du lịch Triều Trang, Công ty TNHH TM - DV du lịch Như Trung, Công ty TNHH dịch vụ Du lịch và Thương mại Nông Thị Dubai Việt Nam, Công ty cổ phần Toàn Cầu TMS... Đặc biệt, ngày 18/12/2018 Phó Thủ tướng Chính phủ Vũ Đức Đam đã ký Quyết định 1772/QĐ-TTg phê duyệt Quy hoạch tổng thể phát triển du lịch quốc gia Mũi Né, tỉnh Bình Thuận đến năm 2025, tầm nhìn đến năm 2030; trong đó: *“Danh thắng Bàu Trắng được xác định là điểm du lịch quan trọng, biểu tượng độc đáo của Mũi Né. Định hướng khai thác các giá trị cảnh quan gắn với bảo vệ môi trường”*. Hứa hẹn trong thời gian tới Bàu Trắng sẽ là điểm đến hấp dẫn, lý tưởng mang đặc thù riêng, độc đáo của tỉnh Bình Thuận thu hút đông đảo khách du lịch trong và ngoài nước.

7. Thực trạng bảo vệ và phát huy giá trị di tích

Quần thể Thắng cảnh Bàu Trắng được coi là tài nguyên vô cùng quý giá mà thiên nhiên đã ưu đãi ban tặng cho con người và vùng đất Bình Thuận, những nét hoang sơ, hùng vĩ đầy sức quyến rũ của cảnh quan nơi đây đã trở thành thế mạnh, tiềm năng phát triển du lịch quý hiếm mà không phải nơi nào cũng có được. Nếu chúng ta biết khai thác một cách hợp lý sẽ đem lại nhiều giá trị kinh tế - xã hội rất lớn và chắc chắn đây sẽ là một trong những điểm đến lý tưởng, có sức thu hút ngày càng đông du khách trong và ngoài nước tìm đến thưởng ngoạn, khám phá và nghỉ dưỡng. Nơi đây, có thể kết hợp giữa hoạt động du lịch sinh thái, tham quan, khám phá, nghỉ dưỡng kết hợp với các hoạt động mang tính nghệ thuật, sáng tác của các nhạc sỹ, họa sỹ, nhà văn, nhà thơ và các hoạt động văn hóa, thể thao khác.

Tuy nhiên, Thắng cảnh Bàu Trắng đang đứng trước nguy cơ bị xâm hại về môi trường. Hồ nước ngọt trong lành trước đây giờ phải đối mặt với sự ô nhiễm bởi nguồn nước thải từ các hộ dân đang sinh sống xung quanh hồ. Mặt khác, diện tích mặt nước của Bàu Ông và Bàu Bà đang trong tình trạng bị thu hẹp dần bởi tình trạng tự ý lấn chiếm, san lấp ven bờ hồ của các hộ dân để làm nhà ở, làm vườn, rừng cây trên các dải bồi cát xung quanh hồ cũng đang cạn kiệt dần.

Công tác an toàn vệ sinh môi trường của các tổ chức, doanh nghiệp kinh doanh du lịch xung quanh khu vực Bàu Trắng chưa được đảm bảo; rác thải từ các nhà hàng, người buôn bán hàng rong và khách du lịch chưa được thu gom thường xuyên, gây ảnh hưởng đến môi trường và nét mỹ quan chung.

Mặt trước đường ĐT716 có nhiều hộ kinh doanh, buôn bán nhưng lượng nước thải, vật dụng trong sinh hoạt lâu nay chưa được xử lý đã gây ảnh hưởng đến môi trường xung quanh. Cơ sở hạ tầng như bãi đỗ xe, nhà vệ sinh công cộng... tại các cơ sở kinh doanh du lịch này còn chật hẹp, tạm bợ, đang bị xuống cấp, hư hỏng, không còn sử dụng được. Các công trình xây dựng, kinh doanh dịch vụ xung quanh điểm du lịch Thắng cảnh Bàu Trắng còn mang tính tự phát, chưa có quy hoạch, thiết kế tổng thể nên chưa tạo được mỹ quan chung. Các hoạt động kinh doanh, dịch vụ chưa được quản lý chặt chẽ nên đã làm ảnh hưởng đến môi trường, cảnh quan thiên nhiên.

Mật độ cây xanh ở khu vực xung quanh còn thiếu, chưa được trồng và chăm sóc chu đáo, bãi bẩn, chưa đồng bộ về mặt mỹ quan. Dịch vụ vui chơi giải trí và các sản phẩm phục vụ nhu cầu của du khách còn đơn điệu, nghèo nàn. Lâu nay, du khách đến tham quan chủ yếu chơi trượt cát, chạy xe Jeep, mô tô địa hình, chụp ảnh...; còn thiếu nhiều loại hình vui chơi giải trí hấp dẫn, phù hợp để thu hút và tạo thương hiệu cho du lịch địa phương. Bộ phận thuyết minh, giới thiệu về thắng cảnh Bàu Tráng chưa được đào tạo, bồi dưỡng về chuyên môn nghiệp vụ. Bên cạnh đó, các hoạt động quảng bá, tuyên truyền phát huy giá trị di tích bằng các hình thức như in tờ rơi, giới thiệu trên các phương tiện truyền thông... chưa được quan tâm đúng mức.

Nắm bắt được thị hiếu của du khách, trong thời gian qua đã xuất hiện một số dịch vụ tự phát trong khu vực thắng cảnh Bàu Tráng mang tính chất mạo hiểm, không đảm bảo an toàn đối với du khách như: sử dụng xe mô tô địa hình, các loại xe ô tô đã hết hạn sử dụng chở du khách vượt qua các đồi cát để tìm cảm giác mạnh nhằm thỏa mãn tính hiếu kỳ. Các loại dịch vụ tự phát mang tính mạo hiểm này chưa được các cấp, ngành chức năng của tỉnh, huyện và Ban Quản lý điểm du lịch thắng cảnh Bàu Tráng quản lý chặt chẽ để đảm bảo sự an toàn cho du khách.

Trong những năm gần đây, việc quản lý, bảo tồn và phát huy giá trị thắng cảnh Bàu Tráng đang được các cấp chính quyền, các sở, ngành chức năng và nhân dân địa phương quan tâm, chú trọng. Nhằm bảo vệ và khai thác những tiềm năng, lợi thế của thắng cảnh này; Tỉnh ủy, UBND tỉnh Bình Thuận đã có nhiều chủ trương, giải pháp để từng bước bảo vệ, khai thác tiềm năng, thế mạnh nơi đây theo hướng đa mục tiêu và bền vững, để vừa trở thành điểm đến hấp dẫn, điểm tham quan du lịch nổi tiếng của tỉnh, nhưng vẫn giữ được vẻ đẹp của môi trường tự nhiên và không khí trong lành vốn có của nó.

Từ năm 2012 đến nay, UBND tỉnh đã đầu tư ngân sách để xây dựng một số hạng mục phục vụ công tác bảo vệ, quản lý và phát huy giá trị thắng cảnh Bàu Tráng. Năm 2012 - 2013 đầu tư các hạng mục: xây mới nhà làm việc của Ban Quản lý, cổng vào, một số đường nội bộ, nhà hàng, bãi đỗ xe, nhà vệ sinh, quầy bán hàng lưu niệm và khu vui chơi giải trí... Năm 2014 - 2015 đầu tư hạ tầng kỹ thuật như: mạng lưới giao thông (đội nội, đội ngoại); hệ thống cấp, thoát nước; hệ thống thông tin liên lạc; cấp điện, và kè chống sạt lở cát.

Đến nay, các hạng mục phục vụ việc quản lý, bảo vệ và phát huy giá trị thắng cảnh Bàu Tráng như: nhà làm việc, đường nội bộ, nhà hàng, bãi đỗ xe, kè chống sạt lở ở bờ hồ phía Đông của Bàu Tráng, hệ thống cấp, thoát nước.... đã trở nên khang trang, sạch đẹp, tôn thêm vẻ mỹ quan của khu thắng cảnh phục vụ tốt hơn nhu cầu tham quan, nghỉ dưỡng của du khách.

Trên đây là thực trạng, cơ sở pháp lý quan trọng để bảo tồn và phát huy giá trị Thắng cảnh Bàu Tráng tại xã Hòa Thắng, huyện Bắc Bình, tỉnh Bình Thuận trong thời gian đến.

8. Phương hướng bảo vệ và phát huy giá trị di tích

Thắng cảnh Bàu Trắng từ lâu được coi là điểm du lịch sinh thái hấp dẫn, nổi tiếng, góp phần tạo nên thương hiệu du lịch Bình Thuận, vốn có sức thu hút đông đảo du khách trong và ngoài nước biết đến.

Xuất phát từ tầm quan trọng đó, ngày 13/01/2012 Ủy ban nhân dân tỉnh Bình Thuận đã có Quyết định số 100/QĐ-UBND về việc phê duyệt “*Phương án quản lý điểm du lịch sinh thái Bàu Trắng, huyện Bắc Bình*”. Đây là một quyết định quan trọng, làm cơ sở để các cấp, ngành chức năng đề bảo vệ và phát huy giá trị thắng cảnh Bàu Trắng.

Đặc biệt, ngày 18/12/2018 Phó Thủ tướng Chính phủ Vũ Đức Đam đã ký Quyết định 1772/QĐ-TTg phê duyệt Quy hoạch tổng thể phát triển du lịch quốc gia Mũi Né, tỉnh Bình Thuận đến năm 2025, tầm nhìn đến năm 2030. Trong đó: “*Danh thắng Bàu Trắng được xác định là điểm du lịch quan trọng, biểu tượng độc đáo của Mũi Né. Định hướng khai thác các giá trị cảnh quan gắn với bảo vệ môi trường*”. Hứa hẹn trong thời gian tới Bàu Trắng sẽ là điểm đến hấp dẫn, lý tưởng mang đặc thù riêng, một tuyệt tác thiên nhiên độc đáo của tỉnh Bình Thuận thu hút đông đảo khách du lịch trong và ngoài nước tìm đến.

Để bảo tồn, phát huy giá trị nguồn tài nguyên du lịch vô giá của Thắng cảnh Bàu Trắng đạt hiệu quả, các phương án cần tập trung giải quyết cụ thể như sau:

- Các cấp, ngành chức năng của tỉnh cần quan tâm đến việc củng cố, kiện toàn Ban Quản lý điểm du lịch Thắng cảnh Bàu Trắng theo hướng có đủ trình độ, năng lực chuyên môn trong việc bảo vệ, quản lý và phát huy giá trị di tích ngày càng đạt hiệu quả cao hơn. Cần quan tâm đào tạo, tuyển chọn những thuyết minh viên học chính quy trong các trường đại học, cao đẳng và trung cấp về du lịch, ưu tiên các thuyết minh viên là người dân địa phương để giới thiệu đầy đủ, khoa học về giá trị của Thắng cảnh đến với du khách trong và ngoài nước.

- Xây dựng phương án bảo vệ và phát huy giá trị di tích theo hướng gìn giữ tối đa các yếu tố nguyên gốc về cảnh quan, môi trường tự nhiên và sinh thái vốn có. Đồng thời, tổ chức cắm mốc phân định rõ ràng ranh giới khu vực khoanh vùng bảo vệ I và khu vực khoanh vùng bảo vệ II của Thắng cảnh để thuận tiện trong việc bảo vệ và phát huy về lâu dài.

- Nét độc đáo góp phần tôn thêm giá trị của Thắng cảnh Bàu Trắng là phế tích đền thờ Thiên Y A Na của người Chăm được xây dựng vào thế kỷ XVIII gắn với nhiều sự tích linh thiêng về Bàu Ông, Bàu Bà, cũng như quá trình khai phá, tạo lập cuộc sống trên vùng đất này. Do đó, về lâu dài cần có phương án, kế hoạch khôi phục lại ngôi đền thờ để phục vụ nhu cầu sinh hoạt tín ngưỡng tâm linh của nhân dân địa phương và du khách.

- Tăng cường công tác tuyên truyền, quảng bá để thu hút sự tham gia tích cực của các doanh nghiệp, cộng đồng người dân địa phương trong việc quản lý, bảo vệ, phát huy giá trị Thắng cảnh Bàu Trắng. Chú trọng công tác tuyên truyền, vận động các hộ dân ở khu vực xung quanh bờ hồ không được tùy tiện lấn chiếm, san lấp để làm nhà ở và sản xuất ở các khu vực này. Đối với khu vực đất đai bao quanh bờ hồ, cần chọn một số loại cây trồng phù hợp để vừa chống xói mòn,

tăng độ ẩm đất, vừa cải tạo cảnh quan. Nghiêm cấm sử dụng các chất nổ đánh bắt cá trong hồ, không được dùng các loại hóa chất, phân bón, thuốc trừ sâu thả xuống hồ. Đồng thời, xây dựng kế hoạch dài hạn để tu bổ, tôn tạo bờ hồ, nạo vét một số vị trí khu vực lòng hồ bị bồi lấp, bảo vệ nguồn nước ngầm nhằm làm xanh, sạch, đẹp toàn bộ vùng bờ hồ phục vụ du lịch sinh thái.

- Trên cơ sở đặc điểm, đặc thù về môi trường sinh thái của Thắng cảnh Bàu Trắng; ngành du lịch tỉnh cần phối hợp với các ngành liên quan của tỉnh và huyện Bắc Bình tổ chức khảo sát, phân khu chức năng trong khu vực Thắng cảnh tham mưu UBND tỉnh phê duyệt để mời gọi, thu hút các doanh nghiệp có đủ năng lực tham gia đầu tư để phát triển tiềm năng, thế mạnh của Thắng cảnh nhằm thu hút nhiều hơn nữa du khách trong và ngoài nước đến tham quan, khám phá, nghỉ dưỡng... Dự kiến đề xuất bố trí Thắng cảnh Bàu Trắng thành 3 phân khu chức năng chính như sau:

+ Khu mặt nước Bàu Trắng tổ chức khai thác các loại hình dịch vụ du lịch sinh thái như: Chèo thuyền, du thuyền trên mặt hồ, câu cá. Chú ý sử dụng các phương tiện thân thiện với môi trường tự nhiên, hạn chế sử dụng động cơ, đảm bảo đầy đủ trang thiết bị bảo hộ và nhân viên trực cứu hộ.

+ Khu đồi cát (đồi Trinh Nữ): Bố trí nhân sự để quản lý, không tổ chức rào chắn, không được xây dựng bất kỳ công trình kiến trúc nào, không tiến hành trồng cây hay tác động lớn như đào, xới, san ủi. Phân định rõ từng khu vực trên đồi cát như: khu trượt cát; khu tham quan ngắm cảnh, chụp hình, sáng tác nghệ thuật; khu triển khai các hoạt động thể thao như mô tô địa hình, thả khinh khí cầu, thả điều... Không tổ chức các hoạt động như: Cuối đà điều, cưới ngựa, dã ngoại bằng xe Jeep vào khu vực chính của đồi cát (chỉ cho hoạt động ở khu vực chân đồi cát) nhằm giảm thiểu ô nhiễm môi trường và tác động xấu đến cảnh quan (khi chưa có đánh giá tác động về môi trường, cảnh quan được cơ quan chức năng phê duyệt). Cũng như, không tổ chức các hoạt động cắm trại, đốt lửa trại trong khu vực trung tâm đồi cát (chỉ cho tổ chức ở khu vực chân đồi cát).

+ Khu dịch vụ: Bao gồm nhà hàng, quầy lưu niệm, bãi đỗ xe, khu cắm trại dưới tán rừng, khu vui chơi giải trí, nhà điều hành, nhà vệ sinh công cộng và các dịch vụ hỗ trợ khác.

- Tổ chức tuyên truyền, giáo dục cho mọi đối tượng người dân có ý thức, trách nhiệm cùng chung tay bảo vệ kiệt tác thiên nhiên tuyệt đẹp mà tạo hóa đã ban tặng cho vùng đất này. Kết hợp với thông báo nội quy bảo vệ và hướng dẫn du khách tham quan, địa phương cần triển khai những quy định tới các cụm dân cư, tuyên truyền phát động nhân dân tham gia bảo vệ di tích gắn với phong trào "Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa ở khu dân cư".

- Đa dạng hóa các hoạt động quảng bá, xúc tiến về giá trị, ý nghĩa và những vẻ đẹp độc đáo của Thắng cảnh Bàu Trắng trên các phương tiện thông tin truyền thông như: Đài Phát thanh và Truyền hình, trang web, báo, tạp chí, tập san...; song song đó, các phương tiện thông tin truyền thông như báo chí, đài phát thanh và truyền hình cần dành nhiều thời lượng và chương trình để đăng tải, phát sóng nhiều chuyên đề, phóng sự giới thiệu và quảng bá giá trị

du lịch của Thắng cảnh Bàu Trắng. Đây là giải pháp quan trọng nhằm góp phần nâng cao nhận thức của từng cá nhân, cộng đồng và toàn xã hội về giá trị, vị trí, tầm quan trọng của Bàu Trắng đối với việc phát triển du lịch và kinh tế - xã hội của địa phương. Trên cơ sở đó, nâng cao ý thức, trách nhiệm của người dân, các ngành, các cấp trong việc bảo tồn, phát huy vốn di sản văn hóa và tài nguyên thiên nhiên quý giá của quần thể Thắng cảnh Bàu Trắng.

Sau khi Thắng cảnh Bàu Trắng được xếp hạng di tích quốc gia, Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch chủ trì, phối hợp với Sở Kế hoạch và Đầu tư, Sở Xây dựng, UBND huyện Bắc Bình và các sở, ngành có liên quan và đặc biệt là Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch sớm có phương án đầu tư, cải tạo, xây dựng các hạng mục phụ cận phục vụ việc bảo vệ và phát huy giá trị của Thắng cảnh. Đồng thời, cải tạo cảnh quan, môi trường xung quanh cho xứng tầm với giá trị, đặc điểm và ý nghĩa đặc biệt của thắng cảnh này.

9. Kết luận

Thắng cảnh Bàu Trắng chứa đựng nhiều giá trị về lịch sử hình thành địa chất, địa mạo mang đặc trưng của vùng đất nơi đây nói riêng và vùng duyên hải Nam Trung bộ nói chung trong hàng triệu năm qua. Bên cạnh đó, còn phản ánh rõ quá trình di dân khai mở đất đai, lập làng của những lớp cư dân người Việt từ vùng đất Trung Trung bộ đến đây vào những năm cuối thế kỷ XVII - đầu thế kỷ XVIII; từ đó, bức tranh giao lưu, tiếp biến văn hóa của hai cộng đồng dân tộc Việt - Chăm diễn ra gắn với phong tục tập quán và tín ngưỡng tâm linh, mà biểu hiện rõ nhất là việc người Việt đã tiếp thu tín ngưỡng thờ nữ thần Po Ina Nagar của người Chăm thành tín ngưỡng thờ Thiên Y A Na và thờ cúng theo tập tục của riêng mình. Nơi đây trong hai cuộc kháng chiến chống Pháp và Mỹ từng là nơi hoạt động của Căn cứ địa cách mạng Khu Lê Hồng Phong để Đảng ta lãnh đạo, chỉ đạo toàn quân và toàn dân đấu tranh chống kẻ thù xâm lược, góp phần vào việc giành độc lập và thống nhất đất nước năm 1975.

Thắng cảnh Bàu Trắng bao gồm quần thể cảnh đẹp thiên nhiên kết hợp với nhau và được ví như “tiểu sa mạc Sahara” ở Bình Thuận. Đồi cát mang đến cái nóng oi bức của vùng hoang mạc, bàu nước mang đến sự mát dịu của ốc đảo xanh và biển mang đến làn gió đầy vị mặn nồng của nước biển. Chính việc sở hữu những giá trị độc đáo về cảnh quan, lịch sử, văn hóa mang đặc trưng rất riêng mà thiên nhiên đã ưu đãi ban tặng cho vùng đất này nên đã thu hút nhiều nghệ sĩ hoạt động nghệ thuật sáng tác và du khách khi đặt chân đến chốn này. Trong hơn một thập niên gần đây, việc phát triển du lịch ở Bàu Trắng chủ yếu dựa vào thế mạnh vẻ đẹp tự nhiên, hoang sơ vốn có; ngoài ra, còn phát huy lợi thế của đặc điểm tự nhiên để tổ chức một số hoạt động dịch vụ trò chơi thể thao như trượt ván trên cát, đi mô tô địa hình vượt đồi cát, chèo thuyền trên Bàu Trắng và lượng du khách đến đây năm sau luôn cao hơn năm trước.

Việc triển khai lập hồ sơ khoa học trình Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch thẩm định, xếp hạng Thắng cảnh quốc gia nhằm tạo cơ sở pháp lý quan trọng để quản lý, gìn giữ, bảo tồn nguyên trạng vẻ đẹp tự nhiên hoang sơ vốn có của Bàu Trắng; cũng như khai thác, phát huy có hiệu quả giá trị của Thắng cảnh phục vụ

phát triển du lịch một cách hợp lý, khoa học, theo hướng bền vững; nâng cao nhận thức của cơ quan quản lý, người dân quanh Bàu Trắng về việc tránh tác động làm phá vỡ vẻ đẹp của môi trường cảnh quan thiên nhiên. Góp phần tuyên truyền, quảng bá, nâng tầm giá trị về du lịch khám phá, trải nghiệm của Thắng cảnh Bàu Trắng đến với người dân trong nước và bạn bè quốc tế; cũng như đáp ứng theo yêu cầu đặt ra tại Quyết định của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt ban hành về Quy hoạch tổng thể phát triển Khu du lịch quốc gia Mũi Né, tỉnh Bình Thuận đến năm 2025, tầm nhìn đến năm 2030 (trong đó có Thắng cảnh Bàu Trắng). Thông qua hoạt động phát triển du lịch bền vững đối với Thắng cảnh Bàu Trắng nhằm góp phần nâng cao đời sống kinh tế, môi trường sinh kế của người dân địa phương, thúc đẩy kinh tế - xã hội của tỉnh Bình Thuận phát triển trong thời gian đến.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Huyện ủy huyện Bắc Bình (1999), *Lịch sử truyền thống lực lượng vũ trang nhân dân 1945 - 1975*;
2. Chi bộ xã Hồng Phong, huyện Bắc Bình (2005), *Truyền thống đấu tranh cách mạng xã Hồng Phong 1945 - 1975*;

3. Nguyễn Đình Đầu (1996), *Nghiên cứu địa bạ triều Nguyễn Bình Thuận*, Nxb Thành phố Hồ Chí Minh;
4. Vũ Thị Thu Lan (2005), Luận án Tiến sĩ: “*Nghiên cứu đánh giá tài nguyên nước và đề xuất giải pháp sử dụng hợp lý tài nguyên, bảo vệ môi trường nước vùng khô hạn Ninh Thuận, Bình Thuận*”;
5. Ông Đình Khanh (2002), Luận án Tiến sĩ: “*Đặc điểm địa mạo vùng đồi và đồng bằng ven biển Ninh Thuận, Bình Thuận*”;
6. Viện Khoa học Thủy lợi Miền Nam (2007), Báo cáo tổng kết Dự án điều tra cơ bản: *Quản lý, giám sát môi trường khu vực hồ Bàu Trắng, xã Hòa Thắng, huyện Bắc Bình, tỉnh Bình Thuận*;
7. Quốc sử Quán triều Nguyễn (2006), *Đại Nam nhất thống chí*, tập 3, quyển XII, Nxb Thuận Hóa;
8. Đảng bộ xã Hoà Thắng (1994), *Truyền thống đấu tranh cách mạng của nhân dân xã Hoà Thắng 1945 - 1975*;
9. Bảo tàng Bình Thuận (2007), Báo cáo khoa học đề tài: *Nghiên cứu, bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa đảo Phú Quý phục vụ phát triển du lịch*;
10. Bảo tàng Bình Thuận (2006), Báo cáo khoa học đề tài: *Sưu tầm, nghiên cứu các di tích lịch sử - văn hóa Chăm phục vụ bảo tồn và phát triển du lịch văn hóa tỉnh Bình Thuận*;
11. Trung tâm Quy hoạch xây dựng Bình Thuận (2013), *Thuyết minh tóm tắt Đồ án Quy hoạch chung xây dựng khu vực ven biển từ Suối Nước đến Hòa Thắng, huyện Bắc Bình, tỉnh Bình Thuận*;
12. Ủy ban nhân dân tỉnh Bình Thuận (2006), *Địa chí Bình Thuận*.